



Stile Antico

The Journey of the Mayflower, Pilgrims and Recusants

- zaterdag 17 september | **MAASTRICHT** KAPEL ZUSTERS ONDER DE BOGEN | 15.00 - 16.05 uur
- zaterdag 17 september | **HASSELT - SINT-LAMBRECHTS-HERK (B)** SINT-LAMBERTUSKERK | 20.30 - 21.35 uur

John Amner 1579-1641

A stranger here | a 6

Orlando Gibbons 1583-1625

O clap your hands | a 8

Jan Pieterszoon Sweelinck 1561-1621

Estans assis aux rives aquatiques (Psalm 137) | a 5

Thomas Tomkins 1572-1656

O God, the proud are risen against me | a 8

Thomas Campion 1567-1620

Never weather-beaten sail | a 4

John Dowland 1563-1626

Shout to Jehovah, all the earth | a 4

William Byrd ca. 1540-1623

Praise our Lord, all ye gentiles | a 6

Thomas Morley 1557/1558-1602

Laboravi in gemitu meo | a 6

(toegeschreven aan Philippe Rogier, ca. 1561-1596)

William Byrd

Retire my soul | a 5

Thomas Tomkins

O sing unto the Lord a new song | a 7

Robert White ca. 1538-1574

Lamentations | a 5

The Journey of the Mayflower, Pilgrims and Recusants

Dit concert vertelt het verhaal van twee groepen gelovigen die weigerden zich te conformeren aan het officiële geloof van de gevestigde Engelse Kerk: de Mayflower pelgrims, met hun spraakmakende reis naar Amerika, en de recusante katholieken van het elisabethaanse Engeland, die trouw bleven aan hun geloof, ondanks de vervolging door het protestante regime.

Allereerst maken we een keuze uit muziek uit de zestiende en zeventiende eeuw om het verhaal te vertellen van de bijzondere reis van de Mayflower pelgrims. Hun verhaal begint op het platteland van Engeland, waar een groep puriteinse radicale gelovigen zich losmaakt van de Kerk van Engeland. Onder het regime van James I is er weinig begrip voor dit soort non-conformistische overtuigingen, en deze separatistische groepering staat al snel onder enorme druk. Onze belangrijkste bron voor hun geschiedenis is het gedenkschrift *Of Plymouth Plantation* van William Bradford, een van de pelgrims. Hij schrijft dat ze 'were hunted & persecuted on every side, so as their former afflictions were but as flea-bitings in comparison of these which now came upon them. For some were taken & clapt up in prison, others had their houses besett & watcht night and day, & hardly escaped their hands'.

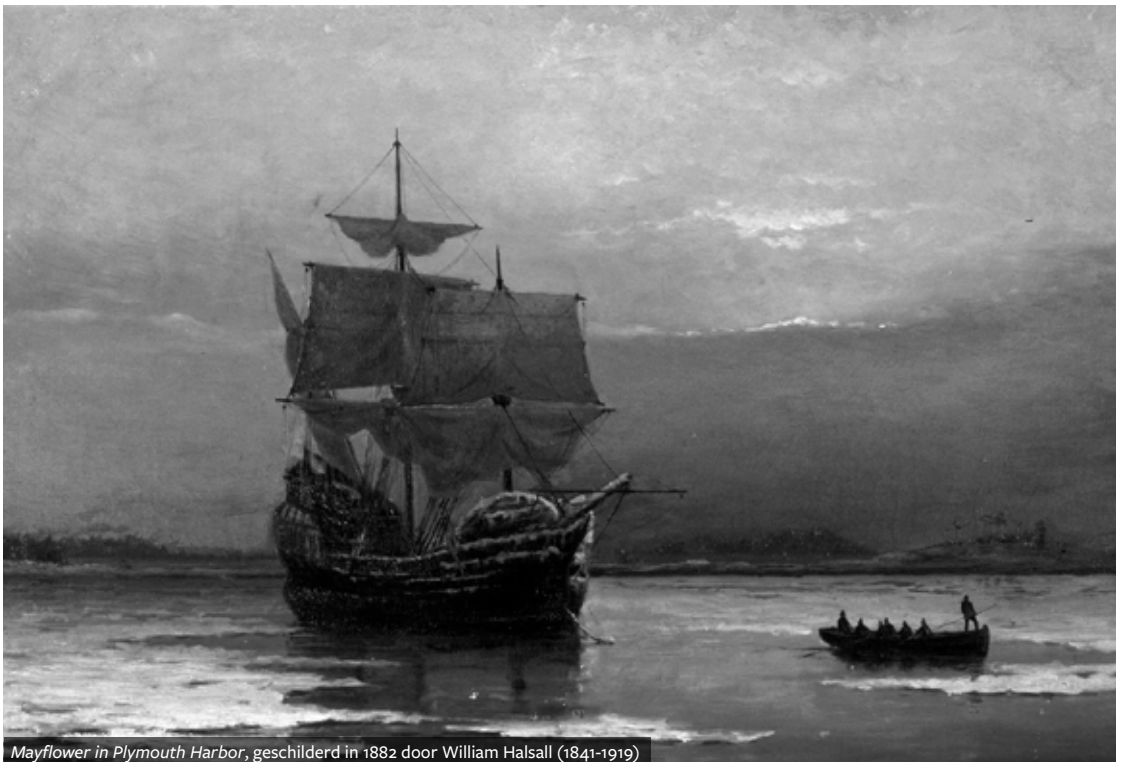
Bradford's woorden vinden een diepe weerklank in de tekst van het openingswerk op dit programma, *A stranger here* van **John Amner**, wiens weifelende muziek lijkt te zoeken naar een vorm van verbondenheid.

In 1607 besluiten de pelgrims hun toevlucht te zoeken in de Nederlanden en in 1608 slagen ze erin Leiden te bereiken. Hun vreugde en opluchting over het vinden van een veilige haven in het buitenland spreekt uit de uitgelaten, dubbelkorige anthem *O Clap your hands* van **Orlando Gibbons**. De pelgrims verblijven meer dan een decennium in Leiden, maar het leven is er niet makkelijk en wanneer de politieke situatie in de Nederlanden minder stabiel wordt, ontstaat opnieuw de overtuiging dat hun toekomst ergens anders ligt. Hun gevoel van onderdrukking spreekt uit muziek van een Nederlandse componist, en wel uit Jan Pieterszoon Sweelincks zetting van dé klassieke psalm over ballingschap, psalm 137 *Estans assis aux rives aquatiques* in een metrische, Franse vertaling.

Na langdurige onderhandelingen wordt overeengekomen dat de gemeenschap een kolonie gaat vestigen in New

England. Er worden twee schepen gecharterd: de *Speedwell*, die de groep uit Leiden gaat vervoeren, en de *Mayflower*, die ook nog passagiers uit Engeland meeneemt. De pelgrims verlaten Nederland via Delfshaven in juli 1620 en treffen de *Mayflower* in Southampton, voordat de twee schepen beginnen aan de Atlantische oversteek. Al snel blijkt dat de *Speedwell* water maakt en de pelgrims moeten de haven van Dartmouth aandoen voor herstelwerkzaamheden. Ook een volgende poging mislukt en de schepen keren terug naar Plymouth. Daar wordt de *Speedwell* achtergelaten en verschillende passagiers en bemanningsleden worden overgeplaatst naar de *Mayflower*. De pelgrims zullen het idee gehad hebben dat het lot hen tegenwerkt, Bradford beweert zelfs dat de *Speedwell* is gesaboteerd. Deze gevoelens vinden hun weerslag in de achtstemmige anthem *O God, the proud are risen against me* van **Thomas Tomkins**, waarin het contrast tussen de aardse strijd en de hemelse barmhartigheid heel krachtig wordt weergegeven.

De *Mayflower* vaart uiteindelijk begin september 1620 uit. In het eenvoudige *Never weather-beaten sail* van **Thomas**



Mayflower in Plymouth Harbor, geschilderd in 1882 door William Halsall (1841-1919)

Campion zien we de pelgrims voor ons, die zich voor hun reis toevertrouwen aan Gods veilige handen. Ze brengen 66 dagen door op zee en worden geteisterd door Atlantische stormen voordat ze aan land komen bij Cape Cod, bij Massachusetts. Hun leider William Brewster gaat de pelgrims bij aankomst voor in het lezen van psalm 100, als dankgebed. U hoort hier dezelfde psalm in een metrische zetting van **John Dowland**: *Shout to Jehovah, all the earth*. Willam Bradford beschrijft de vreugde en opluchting van de pelgrims nu zij hun bestemming hebben bereikt:

‘Being thus arived in a good harbor and brought safe to land, they fell upon their knees & blessed the God of heaven, who had brought them over the vast & furious ocean... againe to set their feete on the firme and stable earth.’

Hun vreugde – en hun zendingsdrang – vinden een perfecte weerklank in de anthem *Praise our Lord, all your gentiles* van **William Byrd**.

De kolonisten vestigen zich uiteindelijk in het Amerikaanse Plymouth Colony. De eerste winter wordt een uitputtings-slag: 44 van de 102 passagiers van de Mayflower sterven door besmettelijke ziektes, scheurbuik en de harde omstandigheden. De smartelijke klanken van *Laboravi in gemitu meo*, toegeschreven aan **Thomas Morley** maar bijna geheel het werk van Philippe Rogier, geeft een stem aan het lijden van de pelgrims:

‘every night wash I my bed and water my couch with my tears’. Bradford schrijft ‘it pleased God to visit us then, with death dayly, and with so generall a disease, that the living were scarce able to burie the dead; and the well not in any measure sufficiente to tend the sick’.

Velen zullen, vooruitlopend op hun naderende dood, alvast geestelijk rekenschap afgelegd hebben, zoals **William Byrd** beschrijft in zijn prachtige zetting *Retire my soul*.

De kolonisten houden stand. In de herfst van 1621 wordt een vredespact gesloten met de lokale Wampanoag bevolking die hen helpt met de oogst. Dit wordt gevierd met de eerste viering van Thanksgiving en wij laten dit horen in de vreugdevolle klanken van **Tomkins’** *O sing unto the Lord a new song*.

De puriteinse separatisten mogen dan een ergernis zijn geweest voor de kerkelijke autoriteiten, de Engelse katholieken worden gezien als een veel grotere bedreiging. Dit wordt geïllustreerd in een brief uit 1604 van de aartsbischop van York, Matthew Hutton, aan Robert Cecil, de ‘Secretary of State’ van James I:

‘The Puritans though they differ in Ceremonies and accidentes, yet they agree with us in substance of religion, and I thinke all or the moste parte of them love his Majestie, and the presente state, and I hope will yield to confomitie. But the Papistes are opposite and contrarie in very many substantiall pointes of religion, and cannot but wishe the Popes autoritie and popish religion to be established.’

De toenemende dreiging van een invasie door het katholieke Spanje en de eis van het Vaticaan om de autoriteit van de paus boven die van de monarch te stellen, laat Elisabeth I weinig andere keuze dan steeds harder op te treden tegen aanhangers van de oude godsdienst. De vervolging breidt zich uit en een aantal invloedrijke katholieken – met name jezùieten, die vanuit Rome zijn gestuurd om het land te hervormen – wordt gemarteld als verraders.

Onder deze omstandigheden vinden de Elisabethaanse katholieken vaak steun in de vergelijking met de verbannen Israëlieten, die uiteindelijk hun vaderland van God terugkregen. Het is opmerkelijk dat er veel zettingen van teksten uit de **lamentaties** uit deze periode zijn overgeleverd. Ongetwijfeld mede door de expressieve kracht van de ontroerende verzen, maar er valt haast niet te ontkomen aan de conclusie dat de componisten zichzelf ook rekenen tot de spirituele ballingen: zoals kopiist Robert Dow schrijft:

‘not even the words of the gloomy prophet [Jeremiah] sound as sad as the sad music of my composer’.

De lamentaties zijn geschreven als een acrostichon (elk deel begint met een nieuwe letter van het Hebreeuwse alfabet) en in de zetting van White vormen de Hebreeuwse letters prachtige, op zichzelf staande klankschilderingen, als muzikaal equivalent van de sierlijke letters in een prachtig manuscript. ❖

Andrew Griffiths

Teksten

John Amner

A stranger here | a 6

A stranger here
as all my fathers were that went before.
I wander to and fro;
from earth to heaven is my pilgrimage,
a tedious way for flesh and blood to go.
O thou that art the way, pity the blind
and teach me how I may thy dwelling find. Amen.

Orlando Gibbons

O clap your hands | a 8

O clap your hands together, all ye people;
O sing unto God with the voice of melody.
For the Lord is high and to be feared;
he is the great king upon all the earth.
He shall subdue the people under us,
and the nations under our feet.
He shall choose out an heritage for us,
even the worship of Jacob, whom he loved.
God is gone up with a merry noise,
and the Lord with the sound of the trumpet.
O sing praises, sing praises unto our God;
O sing praises, sing praises unto our king.
For God is the king of all the earth;
sing ye praises with the understanding.
God reigneth over the heathen;
God sitteth upon his holy seat.
For God, which is highly exalted,
doth defend the earth as it were with a shield.

Glory be to the Father, and to the Son,
and to the Holy Ghost;
as it was in the beginning
is now and ever shall be,
world without end. Amen.

Een vreemdeling hier,
zoals al mijn vaders waren die voor mij gingen,
zwerf ik over en weer;
van de aarde naar de hemel gaat mijn pelgrimstocht,
een vervelende weg om te gaan voor vlees en bloed:
o Gij die de weg zijt, heb medelijden met de blinden
en leer me hoe ik Uw woning kan vinden. Amen.

Klap in de handen, alle volken,
juich voor God, laat je stem horen,
want de heer, de Hoogste, is ontzagwekkend,
machtige koning van heel de aarde.
Volken wierp Hij voor ons neer,
naties legde Hij aan onze voeten.
Hij heeft ons land voor ons uitgezocht,
het heerlijke land van Jakob, zijn vriend.
God trekt op, de strijdkreet klinkt,
de Heer verschijnt, de ramshoorn schalt.
Zing en speel voor onze God,
zing en speel voor onze koning,
want God is koning van heel de aarde;
zing en speel een passend lied voor Hem,
want God is koning over de volken,
onze God op zijn heilige troon.
Aan God behoren de schilden van de aarde,
zo hoog is Hij verheven.

(Psalm 47)

Eer aan de Vader en de Zoon
en aan de Heilige Geest.
Zoals het was in het begin,
zo is het nu en zal het eeuwig zijn:
wereld zonder einde. Amen.

Jan Pieterszoon Sweelinck

Estans assis aux rives aquatiques (Psalm 137) | a 5

Estans assis aux rives aquatiques
De Babylon, plorions mélancholiques,
Nous souvenant du païs de Syon:
Et au milieu de l'habitation,
Où de regret tant de pleurs espondismes,
Aux saules vers nos harpes nous pendismes.

Thomas Tomkins

O God, the proud are risen against me | a 8

O God, the proud are risen against me,
and the assembly of violent men,
which have not thee before their eyes,
seek after my soul.
But thou, O Lord, art a pitiful God, and a merciful God,
slow to anger, and great in goodness and truth.

Thomas Campion

Never weather-beaten sail | a 4

Never weather-beaten sail
more willing bent to shore.
Never tired pilgrim's limbs
affected slumber more,
than my weary sprite now longs
to fly out of my troubled breast:
Oh come quickly, sweetest Lord,
and take my soul to rest.

Ever blooming are the joys
of heav'ns high paradise.
Old age deafs not there our ears
nor vapour dims our eyes:
Glory there the sun outshines
whose beams the blessed only see:
Oh come quickly, glorious Lord,
and raise my sprite to Thee.

Wij zaten neer, wij weenden langs de zomen
van Babylons wijd uitgebreide stromen.
Elk stortte daar zijn bitt're jammerklacht,
als hij met smart aan 't heilig Sion dacht.
Elk, wars van vreugd en vrolijke gezangen,
liet daar zijn harp aan somb're wilgen hangen.
(*Psalm 137, 1-2 | Statenberijming 1773*)

Sterk maken zich, God, die mij tarten,
hun bende vervolgt mij - genadeloos!
Nooit stond Gij hun voor de geest,
[zij hebben het op mijn ziel gemunt].
Maar U Heer, zijt een God van erbarmen en genade,
lankmoedig en rijk aan ontferming en trouw.
(*Psalm 86, 14-15*)

Nooit boog zich het verweerde zeil
nog gretiger naar de kust,
nooit eerder waren pelgrimsvoeten
zo moe en uitgeblust,
zo wil mijn geest ontsnappen aan mijn lijf,
zo schuld bewust.
Kom snel, lieve Heer,
leid mijn ziel naar de eeuwige rust.

In volle bloei staan de geneugten
van het Hemels paradijs altijd klaar,
daar worden we niet oud en doof,
daar krijgen we geen staar:
daar is glorie stralender dan de zon,
slechts de uitverkorenen zien het nu;
O kom toch snel, mijn lieve Heer,
en verhef mijn geest tot U.
(*vertaling · Bavo Hopman*)

John Dowland

Shout to Jehovah, all the earth | a 4

Shout to Jehovah, all the earth,
serve ye Jehovah with gladness;
before him come with singing mirth.
Know that Jehovah he God is.
It's he that made us, and not we;
his folk, and sheep of his feeding.

O with confession enter ye
his gates, his courtyards with praising:
Confess to him, bless ye his name.
Because Jehovah he good is:
his mercy ever is the same
and his faith, unto all ages.

William Byrd

Praise our Lord, all ye gentiles | a 6

Praise our Lord all ye gentiles,
praise him all ye people,
because his mercy is confirmed upon us,
and his truth remaineth for ever. Amen.

Thomas Morley

Laboravi in gemitu meo | a 6

Laboravi in gemitu meo;
lavabo per singulas noctes lectum meum:
lacrimis meis stratum meum rigabo.

William Byrd

Retire my soul | a 5

Retire my soul, consider thine estate,
and justly sum thy lavish sin's account.
Time's dear expense, and costly pleasures rate,
how follies grow, how vanities amount.
Write all these down, in pale Death's reckoning tables,
Thy days will seem but dreams,
thy hopes but fables.
(*William Byrd?*)

Juicht voor de Heer, aarde alom!
dient de Heer met verblijden,
komt voor zijn aanschijn met jubel.
Beseft het: de Heer is God;
Hij schiep ons, wij horen aan Hem,
zijn volk – Hij weidt het als schapen.

Treedt zijn poorten in met een danklied,
gaat met lofzang zijn voorhoven binnen,
looft Hem, zeget zijn naam.
Overvloed geeft Hij, de Heer:
tot in eeuwigheid is zijn genade,
van geslacht tot geslacht is zijn trouw.
(*Psalm 100*)

Looft de Heer, alle gij volken,
roemt Hem, alom ter wereld:
ons omgeeft zijn genade, grootmachtig,
en de trouw van de Heer staat voor eeuwig. Amen.
(*Psalm 117*)

Kreunend en afgemat
schrei ik nacht aan nacht op mijn bed,
doordrenk ik mijn peluw met tranen.
(*Psalm 6, 7*)

Los in, mijn ziel, overweeg uw stand,
en vereffen eerlijk de rekening van uw gulle zonde:
Tijd een kostbare uitgave, genoegens wegen zwaar,
dwaasheden groeien, ijdelheden vermeerderen.
Leg dit alles vast in de afrekening van de Dood,
Uw dagen zullen slechts dromen lijken,
Uw verwachtingen verzinsels.

Thomas Tomkins*O sing unto the Lord a new song | a 7*

O sing unto the Lord a new song,
and let the congregation of saints
sing praise unto him.
Let Israel rejoice in him that made him:
and let the children of Sion forever sing, alleluia.

Robert White*Lamentations | a 5***Heth**

Peccatum peccavit Jerusalem,
propterea instabilis facta est.
Omnes qui glorificabant eam spreverunt illum,
quia viderunt ignomiam eius;
ipsa autem gemens et conversa est retrorsum.

Teth

Sordes eius in pedibus eius,
nec recordata est finis sui.
Deposita est vehementer, non habens consolatorem.
Vide, Domine, afflictionem meam,
quoniam erectus est inimicus.

Joth

Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius,
quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum
de quibus preceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

Jerusalem, Jerusalem,
convertere ad Dominum Deum tuum.

Caph

Omnes populos ejus gemens, et quaerens panem;
dederunt pretiosa quaeque pro cibo
ad refocillandam animam.
Vide, Domine, et considera quoniam facta sum vilis!

Lamech

O vos omnes qui transitis per viam,
attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus,
quoniam vindemiavit me,
ut locutus est Dominus, in die irae furoris sui.

Zingt voor de Heer een nieuw lied,
zingt zijn lof
in de drom der getrouwen!
Viere Israël met vreugde zijn schepper,
Sions zonen met jubel hun koning, alleluia.
(*Psalm 149, 1-2*)

Heth

Om haar zonden werd Jeruzalem
een mikpunt van spot.
Haar vereerders zagen haar naakt,
nu verachten ze haar.
Ze zucht daaronder en wendt zich af.

Teth

Haar kleed is besmeurd,
aan deze afloop had zij nooit gedacht.
Hoe diep is ze gezonken; niemand die haar troost.
'Jahwe, hoe ellendig ben ik,
de vijand triomfeert.'

Joth

De vijand legde beslag op haar rijkdommen;
de heidenen zag zij haar heiligdom binnendringen,
al had Gij hen de toegang daartoe ontzegd.

Jeruzalem, Jeruzalem,
keer terug tot de Heer uw God.

Caph

Haar bewoners zuchten en zoeken naar voedsel.
Zij ruilen hun schatten voor eten
om weer op krachten te komen.
'Jahwe, zie toch, ze spotten met mij.'

Lamech

Allen die voorbij komt,
zie het lijden dat ik moet dragen,
dat Jahwe mij aandeed op de dag van zijn toorn,
zie, wie heeft ooit zo geleden.

Mem

De excelso misit ignem in ossibus meis,
et eruditiv me:
expandit rete pedibus meis,
convertit me retrorsum;
posuit me desolationem,
tota die moerore confectam.

Jerusalem, Jerusalem, convertere
ad Dominum Deum tuum.

Mem

Uit de hemel slingerde Hij zijn bliksem
die door merg en been ging.
Hij spande een net voor mijn voeten,
en dreef mij terug.
Eenzaam maakte Hij mij,
doodziek, iedere dag.

Jeruzalem, Jeruzalem, keer terug
tot de Heer uw God.

(Klaagliederen 1, 8-13)

Stile Antico

Het Engelse vocaal ensemble Stile Antico is opgericht in 2001 en gevestigd in Londen. Het staat internationaal bekend om hun dynamische en expressieve uitvoeringen van muziek uit de renaissance. Het ensemble telt twaalf zangers en werkt zonder dirigent. De opnamen van Stile Antico verschijnen op het label Harmonia Mundi. Diverse cd's zijn onderscheiden met prijzen als een Gramophone Award for Early Music, een Diapason d'Or de l'Année, een Edison Klassiek, de Preis der deutschen Schallplattenkritik en twee Grammy-nominaties.

Stile Antico heeft opgetreden tijdens de BBC Proms en in onder meer Buckingham Palace, het Concertgebouw in Amsterdam en de Philharmonie de Paris. Ook is het ensemble geregeld te gast bij onder meer het Luzern Festival en de festivals voor oude muziek van Antwerpen, Barcelona, Brugge, Utrecht en York. Sinds hun debuut bij het Boston Early Music Festival 2009 maakt Stile Antico geregeld reizen naar de Verenigde Staten en Canada. Naast concerten geeft het ensemble masterclasses en workshops. Met behulp van

de Stile Antico Foundation verzorgt het ensemble educatieve projecten in scholen en worden jonge, talentvolle consortzangers met beurzen ondersteund.



Stile Antico © Musicarta Media

Het concert in Maastricht wordt opgenomen en op een nader te bepalen datum uitgezonden door de NTR in het programma Avondconcert op NPO Radio 4 • zie musicasacramaastricht.nl.

 musicasacramaastricht.nl

MUSICA SACRA IS EEN COPRODUCTIE VAN Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof Maastricht. Satellietprogrammering en promotieconcert komen tot stand i.s.m. Cultuurcentrum Hasselt, Toon Hermans Theater en Filmhuis De Domijnen in Sittard-Geleen, Theater De Garage Venlo en Munttheater Weert. Filmselectie voor Maastricht en Sittard-Geleen door Lumière Cinema i.s.m. Filmhuis De Domijnen.

BESTUURDER Brigitte van Eck, directeur Theater aan het Vrijthof Maastricht

PROGRAMMACOMMISSIE Jacques Giesen (vz), Jos Leussink (adviseur), Sylvester Beelaert, Fons Dejong, Bas Geerts, Susanne Vermeulen en Saskia Törnqvist
RAAD VAN TOEZICHT Jean Jacobs (vz), Michel Cobben, Barbara de Heer, Bas Huyser en Lieke Wijnga

PROJECTLEIDING & FONDSSENWERVING Fons Dejong
MARKETING & PUBLICITEIT Hetty van Dongen
PRODUCTIE Raf Meijers **REDACTIE** Philip Leussink, Jacinta Wetzer, Sylvester Beelaert en Fons Dejong
VORMGEVING Philip Leussink **UITBALIE** Flora Minis en Susan Meisen **TECHNISCHE COÖRDINATIE** Sander Ronden **FACILITAIR** Nandi Nijsten **FINANCIËN** Jos Spauwen

MUSICA SACRA MAASTRICHT is lid van De Verenigde Podiumkunstenfestivals.

MUSICA SACRA MAASTRICHT wordt mede mogelijk gemaakt door Fonds Podiumkunsten, Provincie Limburg, Gemeente Maastricht, Theater aan het Vrijthof, VSB Fonds, Fonds 21, Elisabeth Strouven Fonds, Stichting Kanunnik Salden Nieuwenhof en Lira Fonds.

Met dank aan de Vrienden van Musica Sacra Maastricht en alle (concert-)locaties en samenwerkingspartners. De activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door anonieme giften van particulieren.

MEDIAPARTNERS NPO Radio4, NTR, KRO NCRV, L1, Dagblad de Limburger, RTV Maastricht.

STEUN HET FESTIVAL Voor een bijdrage vanaf € 40 geniet u als Vriend van Musica Sacra Maastricht vele voordelen. Zie voor meer informatie en aanmelding • musicasacramaastricht.nl/vriend

STICHTING MUSICA SACRA

Vrijthof 47, 6211 LE Maastricht
• info@musicasacramaastricht.nl
• musicasacramaastricht.nl
• [facebook.com/MusicaSacraMaastricht](https://www.facebook.com/MusicaSacraMaastricht)
• [@FestivalMSM](https://twitter.com/FestivalMSM) | #MSM2022

